

KECSKÉS LÁSZLÓ:

Opponensi vélemény Dr. Sándor István PhD. „A vagyonvédelem jogi eszközeinek legújabb nemzetközi tendenciái című akadémiai doktori értekezéséről”

Sándor Istvánnal régóta ismerjük egymást. Ha jól emlékszem, személyes kapcsolatba akkor kerültünk, amikor egy amerikai jogi kar több éven keresztül Budapesten tartott nyári egyeteme keretében egymást követően, sőt néha egymást átfedően is tartottunk előadásokat. A nyári egyetemhez kapcsolódó társasági alkalmakkor éreztem, hogy fáradt, túlterhelt magát. Naponta ismétlődő utazások, ügyvédkedés, egyetemi oktatás, kutatás. Ettől kezdve különösen tiszteltem eredményeit.

Sándor István a disszertációjának megírásához és kidolgozásához a mindennapi munkájától elrugaskodottan, lebegve láthatott hozzá. Elegáns magaslatookról figyeli a világ jogfejlődésének fontos folyamatait. Abban pedig, hogy ez így alakulhatott, óriási szerepe lehetett – és tudom, volt is – annak, hogy Hamza Gábor akadémikus-professzor iskolájához tartozhatott intellektuálisan és szakmailag.

A jogtudományi tevékenységnek fontos színvonal meghatározója és jelzője az is, hogy ki mennyire tudja alárendelni életmódját, sőt merjük kimondani, életét annak. Sándor István nagyon komolyan veszi a szakmáját. Igényes és sikeres ügyvédi munkája mellett pályakezdő kora óta tanít joghallgatókat és rendszeresen kutat. Publikációs tevékenysége kiterjedt és imponáló. Tudományszervezőként is aktív. Hasznos volt az, ahogy 2016-ban a „Business Law in Hungary” című (774 oldalas) a magyar jogrendszert külföldiek számára angol nyelven ismertető összefoglaló jellegű tanulmánykötet megjelenését előmozdította és megszervezte a Trocinium nevű kiadónál. Ki tudja, mit nem tett még értünk, szerzőkért abban az időben az említett könyv kiadásával összefüggésben. Ennek a látványos kötetnek egyetlen hiányossága azért van. Ez pedig az, hogy a könyv nem említi meg, hogy korábban Magyarországon volt már két ilyen irányú kezdeményezés és ennek eredményeként két másik korábban megjelent angol nyelvű összefoglaló tanulmánykötet a magyar jogrendszerről. Harmathy Attila akadémikus-professzor igényes szerkesztésében 1998-ban „Introduction to Hungarian Law” címmel a Kluwer Law International anyacégénél Hágában,

Londonban és Bosztonban jelent meg egy roppant színvonalas könyv (a mellékleteket nem számolva 234 oldalon) melynek 20 év utáni újraszerkesztésére Harmathy Attila professzor urat a közelmúltban kérték fel. A másik kötet „Business Law in Hungary” címmel jelent meg az akkori Közgazdasági és Jogi könyvkiadónál 506 oldalon. Az, hogy a történelemben nyilvánvalóan ártatlan Sándor István által szerkesztett könyvvel ez történt, valószínűleg a könyvkiadók körében meglévő erős versenyhelyzet eredménye. Mindezt pedig – tudom tárgyyszerűtlenül – csak azért említem, mert megdöbbentő hogy az említett kötetek szerzői közül milyen sokan már nem élnek. Az „Introduction to Hungarian Law” című könyv egykori tizennégy szerzője közül heten már nem lehetnek velünk.

Sándor István akadémiai doktori disszertációja 256 oldal terjedelmű, világosan, jól szerkesztett, hat fejezetből álló jó minőségű szöveg. Pontosan dokumentált és lábjegyzetelt.

Mivel Opponenstársaim szakmai érdeklődési irányait ismerem, a véleményeink közötti tárgyi átfedések elkerülése érdekében, én a disszertáció kutatási módszertani, összehasonlításelméleti kérdéseivel foglalkozom elsősorban és részletesebben.

Igaza van a Szerzőnek abban, hogy a törvényhozás manapság fittyet hány a jogösszehasonlítás kultúrájára és alapvető kategóriáira (Vö. Tézisek 5. oldal). A magyar civilisztika történetében a jogösszehasonlításnak eddig két klasszikus elméleti módszere alakult ki. Az egyik Szászy István (1899-1976) nevéhez a másik pedig Eörsi Gyula (1922-1992) nevéhez fűződik. Szászy István jogösszehasonlítása pozitivistá szellemű, a jogösszehasonlítás elméleti, módszertani kérdései iránt érzéketlen volt. Eörsi Gyula összehasonlító jogi megközelítése ezzel szemben kifejezetten elméleti volt, sőt túlideologizáltak is tartották. Sándor István jogösszehasonlítása a vagyonvédelem jogi eszközei körében - amit ő „mikro-jogösszehasonlításnak mond”- módszertanilag arányos, hasznos és valóban funkcionális szemléletű, Szászy István stílusához van közelebb.

Érdekes kérdéseket vet fel a jogrendszer osztályozása a jogösszehasonlítás ingadozó kategóriáival a jogtípusok, a jogcsaládok, a jogcsoportok, a jogkörök fogalmainak gyakori változásával. A XX. század közepét és második felének évtizedeit meghatározó világpolitikai szerkezet, a kétpólusú világ és világkép a jogösszehasonlítás elméletén és módszerein is lényeges nyomokat hagyott. Azokban az évtizedekben Közép-Kelet-Európából, a korabeli Magyarországról nézve úgy tűnt, hogy a termelőerők, a termelési és a társadalmi viszonyok különböző megítélése határozta meg nagyrészt ideológiailag is színezetten a jogösszehasonlítás szemléletét. Eörsi Gyula 1975-ben megjelent összehasonlító jogi nagymonográfiája különösen ezt láttatta.¹ A jogtípusok és a jogcsoportok voltak

¹ Lásd: Eörsi, Gyula: Összehasonlító polgári jog. Budapest, 1975.

ennek a szemléletnek és korszaknak a hangsúlyos jogösszehasonlítási kategóriái. Az akkori két egymással szemben álló világrendszer különbségeit a jogfejlődés vonatkozásában ezeken a fogalmakon keresztül tükröztették a jogösszehasonlítóknak.² Később viszont, a bipoláris világrendszer és világkép összeomlásával, a XX. század utolsó évtizedétől számíthatóan kiegyenlítő tendencia figyelhető meg a jogösszehasonlításban. A jogtípusok közötti ideológiai jellegű megkülönböztetések helyett a jogrendszerek mélyebb szakmai rétegeinek, fejlődési sajátosságainak, összefüggéseinek vizsgálatára terelődik inkább a figyelem. A jogtípusok alapján tett különbsétek fontossága elhalványodott, ami pedig a többi jogösszehasonlító kategóriát illeti: a jogcsoportok mellett a jogcsaládok és a jogkörök fogalmai is megjelentek. Az utóbbiak gyakran egymást zavaró módon, átfedő értelmezésekben kerülnek alkalmazásra.

René David az egykori szocialista jogokat kompromisszumot találva jogcsaládként állította a római-germán jogcsalád és a common law jogcsalád mellé. Azon kesergett, hogy a római-germán jogcsaládot és a common law jogcsaládot a „burzsoá” jogok jelzővel foglalták össze „annak a szocialista tábornak a jogásza, amely a Szovjetunióból és azokból az országokból áll, amelyek a Szovjetuniót választották modellül, vagy amelyek a Szovjetunióhoz hasonlóan a marxizmus-leninizmus tanaihoz csatlakoztak.”³ René David voltaképpen azt kritizálta, hogy a jogtípus minőség (burzsoá jogtípus) torzította a jogcsaládok megítélését. A szocialista jogokkal kapcsolatos kutatások irányították a jogösszehasonlítás figyelmét arra, hogy bizonyos esetekben a kizárólag a magánjogon alapuló megközelítési mód nem lehet hatékony és kielégítő.

René Davidnak a jogcsalád fogalmával kapcsolatos gondolatmenetének az volt a lényege, hogy a jogok különbözősége igen jelentős, ha szabályaik szövegét és tartalmát vesszük figyelembe; sokkal kevésbé az viszont, ha az általános társadalmi és jogi elveket, vesszük tekintetbe, amelyek sokkal alapvetőbbek és állandóbbak, segítségükkel a szabályok felfedhetők, értelmezhetők és értékük is megállapítható. A szabályok végtelenül változatosak lehetnek; a közzétételükhöz használt technikai eljárások, osztályozásuk módja, az értelmezésüknél alkalmazott következtetési módok ezzel ellentétben bizonyos típusokhoz vezethetők vissza, amelyeknek a száma korlátozott. Ez lehetővé teszi a különböző jogok „családokba” való csoportosítását, egymáshoz való közelítésüket vagy

² Lásd: Zweigert, K.: Zur Lehre von den Rechtskreisen. In: XX. Century Comparative and Conflicts Law, Legal Essays in Honour of Hessel E. Yntema, Leiden 1961. 42–55. old., különösen 53–54. old., Weber, M.: Rechtssoziologie. Neuwied 1960. 275. old., Schnitzer: Vergleichende Rechtslehre. I–II. köt. 1961, 134–136. old., Eörsi, Gyula: Összehasonlító polgári jog. Budapest, 1975. 57. old.

³ Lásd: David, René: A jelenkor nagy jogrendszerei: Összehasonlító jog. Budapest, 1977. Összehasonlító jog, Budapest, 1977. 30–31. old.

szembeállításukat attól függően, hogy magukévá tesznek-e bizonyos, a formára vagy a tartalomra vonatkozó lényegi vagy technikai jellegű közös elveket.

A jogok jogcsaládokba csoportosítása kisszámú típusra korlátozva alkalmas eszköz a jelenkor különböző jogainak bemutatására és megértésére. Nincs azonban egyetértés tekintetben, hogy milyen elemek figyelembevételével valósítható meg ez a csoportosítás, következésképpen milyen különböző családok elismerése helyénvaló. Vannak, akik osztályozásukat a jogok fogalmi szerkezetére vagy a különböző jogforrásoknak tulajdonított fontossági sorrendre alapítják. Mások viszont, akik e technikai jellegű különbségeket másodrendűnek tartják, érdembe vágó megfontolásokat helyeznek előtérbe, olyan társadalomtípust, amelyet a jog segítségével kívánnak kialakítani, ismét mások azt a helyet, amely a jogot, mint a társadalmi rend tényezőjét megilleti.⁴

Ezekben a vitákban sok tinta elfolyt; sok értelmük azonban nincs. A „jogcsalád” fogalma természetesen nem biológiai realitást jelent; ez a fogalom csak didaktikai célból vehető igénybe azért, hogy kiemelésre kerüljenek azok a hasonlóságok és eltérések, amelyek a különböző jogok között fennállnak. Minden osztályozásnak megvan tehát a maga érdeme, minden attól függ, hogy milyen keretbe helyezzük és milyen törekvés hatja át az egyiket és a másikat. Másként vizsgálja a dolgokat a szociológus és megint másként a jogász. Szintén más és más csoportosításokat igényel egy elemzés akkor, ha közjogi kérdésekre koncentrál, vagy ha magánjogi, illetve büntetőjogi problémákat tart szem előtt.⁵ A jogcsalád fogalom bizonytalanná válását mutatja ugyanakkor, hogy bár a Zweigert–Kötz szerzőpáros összehasonlító jogi monográfiájának eredeti német nyelvű szövege a „jogkör” (Rechtskreis) kifejezést használja,⁶ ugyanezen mű Tony Weir általi híres angol nyelvű fordítása mégis a „jogcsalád” (Legal family) terminust alkalmazza.⁷

Eörsi Gyula már hivatkozott „Összehasonlító Polgári Jog” című nagy jelentőségű monográfiájában jogtípus ismérvek alapján különböztetett a burzsoá jogok és a szocialista jogok között.⁸ Eörsi ugyanakkor a jogcsoportok szerinti különbségtételnek is jelentőséget tulajdonított. Eörsi szerint a jogtípusok társadalmi rendszerének alapján való megkülönböztetése révén megkapjuk a jogok legalapvetőbb csoportosítását. A jogot azonban számos más tényező is alakítja, befolyásolja. Ezek a

⁴ Lásd: David, René: A jelenkor nagy jogrendszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1977. 26. old.

⁵ Lásd: Rozmaryn, S. T.: Les grandes controverses du droit comparé. In: *Annuaire de l'Institut universitaire d'études européennes*, Turin, 1967. 5–16. p., David, René: A jelenkor nagy jogrendszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1977. 26. old.

⁶ Lásd: Zweigert, Konrad–Kötz, Hein: *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen, 1996. 62. old.

⁷ Lásd: Zweigert, Konrad–Kötz, Hein: *An introduction to comparative law*. Harmadik kiadás. (fordította: Weir, Tony) Oxford, 1998. 63. old.

⁸ Lásd: Eörsi, Gyula: *Összehasonlító polgári jog*, Budapest, 1975. 61–99. old.

tényezők többé-kevésbé közősek is lehetnek több országban, és ha e közös vagy hasonló tényezők egy bizonyos egzaktul meg nem határozható mennyiséget vagy inkább egy bizonyos fokot érnek, az érintett jogok között is lényeges hasonlóságok jönnek létre, azon túl, ami bennük az azonos jogtípushoz való tartozás következtében közös. Így jönnek létre a jogcsoportok. Lehet, hogy csak sporadikusan mutatkoznak bizonyos hasonlóságok. A tengeri államok jogában például sok közös tengerjogi intézmény van, ez mégis kevés, hogy egy jogcsoportba soroljuk valamennyi tengerrel rendelkező állam jogát. A hasonlóságnak az alapvető intézményekre, a társadalom élete szempontjából jelentős széles területekre, a legfontosabb jogi-technikai módszerekre, a jogi gondolkozásmódra – ha tetszik; Zweigertet idézve, a jog „stíluselemei”-re – kell kiterjednie ahhoz, hogy jogcsoportokról lehessen beszélni.

Itt azonban már kevésbé lehetséges az az egyöntetűség, amely a jogtípusok szerinti felosztást jellemzi. A sokféle partikularitás itt sokféle kiindulást tesz lehetővé: a nemzeti fejlődés sajátosságai és a tradíciók ereje; a középkori egyetemi jogászképzés és az ügyvédi-bírói intézményekben való jogásznevelés; a szokásjog és bírói jog precedensrendszerrel vagy anélkül, a kodifikált rendszer; a kulturális, vallási elemek, eltérő ideológiák stb. több-kevesebb létjogosultsággal a nemzeti jogok különféle csoportosításaira vezethetnek, sőt ezek a csoportosítások egymást keresztezhetik is, és lehetnek nemzeti jogok, amelyek teljesen kimaradnak a jogcsoportok köréből. Erre a csoportosítási szintre áll, amit Zweigert „materiebezogene Relativität”-nek nevezett. Különböző jogterületek alapján bizonyos államok jogai más és más jogcsoportba sorolnak. A közjog, közigazgatási jog terén, pl. a közigazgatási bíróság vagy az állam kártérítési felelőssége vonatkozásában a francia jogot korántsem követik mindazok az államok, amelyek a Code civil mintájára alakították ki magánjogukat, sőt Québec-ben együtt él a francia inspirációjú magánjog (a polgári jogi felelősséget természetesen ideértve) a common law inspirációjú állami intézményekkel (ideértve az állam felelősségét is). Áll továbbá a jogcsoportokra Zweigert tétele a „zeitbezogene Relativität”-ről is: az idők folyása átmoshat nemzeti jogokat az egyik jogcsoportból a másikba; így hajózott át a német inspirációjú magánjoggal rendelkező japán⁹ jog, valamint Srí Lanka (Ceylon) és a Dél-afrikai Unió római-holland joga többé-kevésbé a common law jogcsoportjába. És ha már ezt a három példát említettük: a nem szerves recepció vagy a szemérmesen recepciónak nevezett octrói is speciális szempontokat visz a jogcsoportképzésbe, mert egy társadalom helyi joga helyébe vagy arra rétegezve átültet egy olyan jogot, amely a társadalom és jog alapvető összefüggései szempontjából véletlenszerűen kerül oda: átvételét egy akkor nagy intenzitású, de a recipiens társadalomtól idegen

⁹ Lásd: Eörsi, Gyula: Összehasonlító polgári jog, Budapest, 1975. 99-100. old.

tényező határozza meg (hódítás, gazdasági befolyás, kulturális-gazdasági kapcsolatok stb.), majd a helyi tényezők hatására bizonyos átalakuláson megy át.¹⁰

Az öt világrészen alkalmazott common law jogcsalád európai tagjai: az Angliára és Walesre kiterjedő angol jog; az ír jog, amely „korrigált” angol jog, valamint a skót jog, amely „vegyes” jellegű. A jogcsalád modellje az angol jog. Az angol jog a XV. és XVI. században – önálló fejlődése folytán ellenállt a kontinensen általánossá vált római jogi recepciónak. A másik lényegi jegye az angol jognak, hogy nem kodifikált, azaz szabályainak jelentős része nincs törvénybe foglalva. Az angol jog nagyrészt bíró alkotta jog, „Judge-made law”. Ebből fakad, hogy szabályai kevésbé elvontak és általánosak, mint a kontinentális jogrendszereké, hiszen általában egy konkrét eset eldöntésére vonatkoznak. A római-germán jogcsaláddal szemben, az angol jog fejlődése történetileg nem szaggatott, nem tört meg, folyamatos ívű. Így talán nem is beszélhetünk régi és új angol jogról; minden jogszabály, bármily régi keletű, egyben mai is, hacsak ellenkező törvény vagy szokás le nem rontotta; sőt minél régebbi a jogszabály, annál nagyobb a tekintélye.¹¹

A szakmailag előkészítetlen jogalkotások zavaros, kaotikus anyagaira korunkban a jogösszehasonlítás hajdani elméletének kidolgozott fogalmai már nem vonatkoztathatóak. Ilyen kulturkörülmények között, sajnálatos módon alighanem már felesleges is a jogalkotási fejleményeket összehasonlító összefüggésrendszerbe állítani. Sándor Istvánnal szemben, nekem az a véleményem, hogy nem a jogcsaládok fogalmának és kategóriáinak felbomlásáról van szó manapság, hanem inkább arról, hogy a jogcsoportok fogalmának és kategóriáinak kialakulása, konzisztenssé válása akadt el. Ebben a helyzetben pedig jelentősége van annak, hogy kialakulóban van a multicentrikus jogi világ. A jogfejlődés multicentrikus jellege, összehasonlító jogi szempontból várhatóan tovább lazítja majd a jogrendszerek szöveteit. A magam részéről én a disszertáció témájában is ebben az irányban vizsgálnék. A multicentrizmus a jövő jogfejlődésében megítélésem szerint nagyon fontossá válhat. Érdeemes időben ráhangolódni erre az irányra.

Az elemzésben ismertetett nemzetközi folyamatok abba az irányba vezetnek, hogy jogi személyiség nélkül is kialakíthatók olyan jogi struktúrák, amelyben a tulajdonos gyakorlatilag megtartja valamennyi jogát a vagyonára, azonban mégis elkülöníti a vagyonrendelésbe adott vagyont a többi vagyonától. Ez egyúttal azzal is párosul, hogy a vagyonrendelő vagyonkezelésbe adott vagyonára

¹⁰ Lásd: Eörsi, Gyula: Összehasonlító polgári jog, Budapest, 1975. 99–100. old.

¹¹ Lásd: Visegrády, Antal: Angolszász jog és politika. Budapest–Pécs. 1999. Az ír jogra nézve lásd Doolan Brian: Principles of Irish Law. Dublin, 1986.; a skót jogi kultúrához lásd Watson, Alan: Legal Transplants. Edinburgh, 1974. idézi: Visegrády Antal: Jogi és politikai törésvonalak Európában. in: Magyarország és Európa az ezredfordulón. (szerkesztette: Andrásy, György és Cseresznyés, Ferenc) Pécs, 2001. 177. old.

nézve a jövőbeni személyes hitelezői nem támaszthatnak követelést. Ezt a lehetőséget még a korlátozott tagi felelősséggel működő gazdasági társaság alkalmazása sem biztosítja, mivel annál a tagi részesedés a tag hitelezőjének követelése tekintetében kielégítési alappá szolgál. Az egy személy egy vagyon elvételét módosítja ez akként, hogy egy személynek több elkülönült, önálló alvagyona lehet, amelyek függetlenek egymástól és ezáltal az egyes vagyontömegekkel kapcsolatban létesített jogviszonyok hitelezőitől is.

A vagyonvédelmi trust nemzetközi intézményfejlődési folyamata alapján az is megállapítható, hogy elválasztható a kezelt vagyon adminisztrációjának helye a kezelt vagyon fizikai elhelyezkedésétől, továbbá a trust jogviszonyra irányadó állam jogától is. A modern közlekedési, távközlési környezet és nemzetközi szinten elektronikus úton nyújtott banki szolgáltatások alapján a távolság nem akadályozza annak, hogy akár a világ másik pontján található államban kerüljön sor a trust létesítésére. Hayton 2001-ben tett megállapítása, miszerint „a globalizáció hozzájárul a harmonizációhoz”, már a multicentrizmus előképét jelzi és egyértelműen abba az irányba mutat, hogy a nemzetközi trustok a motor szerepét töltik be a trust jogának változásai és fejlődésének útján.

A Szerző által szemléletesen leírt ezen folyamathoz Opponens annyit fűz hozzá, hogy a személy és dolog, valamint a tulajdonos és vagyon kapcsolat földrajzi értelemben vett meglazulási folyamatának része a vagyonvédelmi trust intézményfejlődési íve is.

Pontos a Disszertáció diagnózisa azzal kapcsolatban is, hogy a vagyonkezelési szolgáltatások tekintetében az államok közötti verseny három szinten folyik: a jogi szabályozás kialakítása (a vagyonvédelem tökéletesítése), a vagyon hasznosításához megfelelő körülmények biztosítása (kedvező gazdasági környezet, adózási szabályok stb.), továbbá a szakértelemmel rendelkező, megbízható adminisztrációs háttér (professzionális vagyonkezelő cégek) megteremtése. Az első jogi kérdés, a második gazdasági, a harmadik pedig oktatási, gyakorlati és kulturális tényezőkön alapul. A tökéletes vagyonvédelem kialakításához ebből eredően nem elegendő a modern és rugalmas jogszabály megalkotása, egy tökéletes vagyonkezelési törvény hatékonyságát egyéb feltételek megléte is jelentősen befolyásolja.

A kutatás szempontjából a common law és a civiljogi, valamint vegyes jogrendszerű államok szabályozásai közötti eltérések elsődleges jelentőségűek. Ennek az az oka Sándor István szerint, hogy napjainkban a jogcsaládok felbomlásának jegyei tapasztalhatók, ami nézőpontváltást eredményez. Ez kifejezetten érvényesül a trust és az ahhoz hasonló funkciót betöltő egyes civiljogi intézmények összehasonlítása esetén is. A kutatás alapján láthatóvá válik, hogy napjainkra a

vagyonvédelem szempontjából az egyes államok jogrendszereinek jogcsaládok szerinti megkülönböztetése másodlagossá vált, a törvényhozás által akár a leglényegesebb eltérések is kiküszöbölhetők. Különösen igaz ez a „forum shopping”, a joghatóságok közötti verseny folytán jelentkező jogalkotási kényszerre, amely alapján egyes államok jogalkotói a gazdaság által generált komoly igényekre kényszerülnek választ adni. Jó példa erre a karibi térségben az 1980-as és 1990-es években végbement folyamat a vagyonvédelmi trustokra minél kedvezőbb jogszabályok megalkotásával, majd az 1990-es évek második felében az Amerikai Egyesült Államok egyes tagállamai által adott válasz. A második évezred elejétől kezdődően egyéb országokban is felismerhető ez a folyamat, amely némi túlzással „végigvonult” Európán (Franciaország, Luxemburg, San Marino, Cseh Köztársaság, Románia, Magyarország), illetve a közel-keleten (Dubaj, Katar, Brunei, Bahrein).

A jogösszehasonlításnak Sándor István szerint nincs olyan doktrinális, minden kutatásra egyformán alkalmazható módszertana, amit a jelen esetben követni lehetne. Fő elvként a funkcionalitás került a kutatás középpontjába. Elsődleges szempont ezért az összehasonlítható jogintézmények, illetve szabályok kiválasztása (*praesumptio similitudinis*) volt. Ebben a körben a vagyonkezelési jogviszonyban szereplő személyek tekintetében a vagyonekülönítés áll a középpontban, azzal, hogy értelemszerűen ezeknek a személyeknek a hitelezőivel szemben mennyiben nyújt védelmet az adott ország szabályozása. Ezen túlmenően lényeges szempont az is, hogy ténylegesen kinek az irányítása alatt áll a kezelt vagyon. Szándékosan nem a „tulajdonjog” terminológiát alkalmazza a Szerző. Egyrészt a kezelt vagyon összetétele nem csak dolgokon fennálló tulajdonjogból, hanem jogokból és követelésekből is áll. Másrészt a tulajdonjognak valójában nincs jelentősége a modern vagyonvédelmi szabályok kialakítása során. A vagyonvédelmi trustok szabályainak kialakításával a tulajdonjog fogalma és tartalma teljesen más értelmet nyer a mai magánjogi gondolkodásban. Sándor István ezt komoly paradigmaváltásnak tartja. Valóban fontos változásról van szó.

A trust átvétele és a trusthoz hasonló funkciót betöltő vagyonkezelési jogviszony kialakítása tekintetében különböző szempontok szerint csoportosíthatóak az egyes országok.

Az egyik irányadó szempont lehet a common law és az equity joganyagának kettőségre épülő jogrendszerű országok esete. Ilyen megközelítésben elkülöníthetők a common law jogrendszerű országok a vegyes és civiljogi jogrendszerű országoktól. A common law jogrendszerű országokban az angol jog érvényesülése magával hozta a trust intézményének alkalmazását is.

Azokban az országokban, ahol a common law mellett civiljogi szabályok is meghatározó jelentőségűek, azaz a vegyes jogrendszerek esetében a trust nem a common law és az equity kettősségén alapul, hanem a jogalkalmazás által kimunkált, civiljogi jogintézmények felhasználásával próbálták meg elérni a trust funkcionális megközelítését. Ilyen ország pl. a Dél-afrikai Köztársaság és Skócia. Más területeken a jogalkotás eredményeként került a trusthoz hasonló jogintézmény kialakításra, mint pl. Louisiana állam és Québec tartomány esetében.

A civiljogi jogrendszerű országok esetében a trust, illetve ahhoz hasonló jogi konstrukciók kialakítása alapvetően törvényhozási úton valósult meg. Vannak olyan országok, amelyek az equity joganyagát, függetlenül az ország civiljogi berendezkedésétől, az angol szabályozás adaptációjával kísérelték meg. Pl. Japánban 1922-ben, míg Liechtensteinben kifejezetten a külföldiek részére alakítottak ki trust szabályokat már 1926-ban. Más országok törvényhozásai a civiljogi jogintézmények módosításával próbálták meg a trustnak funkcionálisan megfelelő jogintézményt kialakítani. Franciaországban 2007-ben a Code civil módosításával, a Cseh Köztársaságban, Romániában, Magyarországon a 2014-ben hatályba lépett új polgári törvényekbe került beépítésre vagyonkezelési szerződésre vonatkozó szabályozás.

A vallási alapokon nyugvó jogrendszerekben elsősorban nemzetközi kereskedelmi és gazdasági viszonyok érdekében alkottak trust szabályzatokat, kifejezetten a külföldi jogszabályokat és joggyakorlatot alapulvéve. Ide sorolható Bahrein, Brunei, Dubaj és Katar. Nagyon érdekes és szemléletes az összehasonlító térkép. Nagy értéke ez is dolgozatnak.

A disszertáció célkitűzései között szerepel annak a vizsgálata is, hogy az egyes külföldi jogrendszerekben kialakult, illetve megalkotott jogintézmények mennyiben térnek el az angol trust szabályaitól, milyen területen és milyen mértékben jelentenek újdonságot ahhoz képest és mennyiben jelentik a vagyonvédelem céljainak megfelelőbb jogi hátterét. A kutatás tárgya kifejezetten szűk, a vagyonvédelem szempontjából mérvadó szabályok összevetésére irányul, így a vagyonkezelés intézményeinek általános összehasonlítása nem tárgya. A kutatás elsődleges célja a vagyonvédelem kapcsán kialakított szabályok feltárása, összehasonlítása, fő célja pedig annak vizsgálata, hogy a magyar magánjogban ezek mennyiben lehetnek alkalmazhatók a jövőben.

Sándor Istvánnak igaza van abban, hogy a vagyonkezelési jogviszonyban szereplő személyek tekintetében a vagyonszolgáltatás áll a középpontban és kiemelten figyelemmel kell lenni arra, hogy ezeknek a személyeknek a hitelezőivel szemben mennyiben nyújt védelmet valamely állam szabályozása. Fontos szempont az is, hogy ténylegesen kinek az irányítása alatt áll a kezelt vagyon.

Sándor István szándékosan nem a „tulajdonjog” terminológiát alkalmazza. A tulajdonjognak valóban nincs különösebb jelentősége a modern vagyonsvédelmi szabályok kialakítása során. Az a lényeges inkább, hogy ténylegesen kinek az irányítása alatt áll a kezelt vagyon. A kezelt vagyon nem csak dolgokon fennálló tulajdonjogból, hanem jogokból és követelésekből is áll. Meg aztán egyébként is a vagyonsvédelmi trustok szabályainak kialakulásával a tulajdonjog fogalma és tartalma teljesen új értelmet kapott a modern magánjogi gondolkodásban. (Lásd: Tézisek 5-6. oldal)

A vagyonsvédelem jogi eszközei intézménykörének kontúrjai nagyon sokszínűen, de talán éppen ezért, roppant bizonytalan módon alakulnak, az intézménykörhöz tartozó fogalmak országról országra változó tartalmúak. Aki nem igazán szakértő, az bizony kapkodhatja a fejét, már csak a számtalan mozaikszót és fogalomrövidítést olvasva is. A nem szakértő érdeklődőket, olvasókat ezen a területen a jogi szakíróknak fokozott mértékben ki kell szolgálniuk. Rövid terjedelmű írásokban ezt megtenni szinte lehetetlen. Sándor István disszertációjában udvariasan tekintettel van az olvasó viszonylagos tájékozatlanságára.

Az is kérdés, hogy a vagyonsvédelem jogi eszközeinek nemzetileg és nemzetközileg tördelt anyagai, jelenleg olyan fejlődési állapotban vannak-e, hogy azokat tényleg érdemes-e szisztematikus jogösszehasonlításnak alávetni.

Az ügyfelek és az ügyvédek számára fontos lehet az összehasonlítás. Érthető, hiszen ez a működésük és munkájuk alapja. A tudomány számára azonban, az ezen területen képződő anyagok összehasonlítása civilisztikai nézőpontból talán még nem túlságosan fontos. Mindezek alapján az állapítható meg, hogy a téma jelenlegi helyzetében kézikönyvszerű feldolgozást feltétlenül igényel. Ha egy disszertáció megírásának színvonalasan jók a szakmai előzményei és a Disszertánsnak is gazdagok a szakmai előzményei, eddigi tudományos előmenetele, akkor itt az alkalom, a kapcsolódó kérdéseket magasabb szintről is lehet elemezni. Az Opponens számára jelen esetben tehát az a fő kérdés, hogy milyen mértékben haladja meg az ismeretközlő szintet a disszertáció és hogy milyen mértékben jutott valóban értékes tudományos megállapításokra és következtetésekre. Válaszom elismerő, dicsérő.

Kétségtelenül érzékelhető bizonyos tematikai területeken helyenként versenyhelyzet az egyes államok jogalkotásai között is. Ennek érdektartalma és inspiráló mozgatói azonban kevésbé tisztázottak még. A társasági jog területén például némileg érthető az államok érdekeltsége ebben a jogalkotási versenyben, más jogterületeken viszont kevésbé vagy egyáltalán nem.

A magam részéről mindig furcsán tekintetem a nemzeti jogalkotások közötti versengés jelenségére. Személy szerint különösen kiábrándulttá tett, amikor azt láttam közvetlen közlőrl, hogy annak idején az 1990-es években az európai integráció irányába törekvő országok jogharmonizációs stréberségének előkészületeit harmonogramokkal mérték a látszólagos jogalkotási teljesítmények százalékosításával.

Téziseinek 17. oldalán „5. A vagyonvédelmi trust jogi eszköztára” alcím alatt szerző témájának deskriptív dogmáját rögzíti. Ez a szemleletes leírás nagy értéke a műnek:

A nemzetközi tendenciák alapján a vagyonvédelmi funkciót betöltő trustoknak számos ismérve állapítható meg. Ezek közül megkülönböztethetők a közvetlenül a trust szabályozásához kapcsolódó jellemzők és a tágabb értelemben vett vagyonvédelmi szabályok. A közvetlenül a trust szabályozásához kapcsolódó jegyek közül a leglényegesebbek az alábbiak: a) fizetőképes vagyonrendelő által létesített; és b) visszavonhatatlan; c) a vagyonkezelő számára diszkrecionális vagyonkezelést lehetővé tevő trust, vagy d) a kezelt vagyonba olyan gazdasági társaság részesedése kerül elhelyezésre, amelynek igazgatója a vagyonrendelő és a vagyonkezelő jogai korlátozásra kerülnek a tulajdonosi jogok gyakorlása során; vagy e) célra rendelt trust; vagy f) cél és kedvezményezett érdekében létesített trust, amelyben a kedvezményezettnek nincsenek jogai; továbbá g) protector és/vagy enforcer kerül kijelölésre, amely tisztségeket maga a vagyonrendelő tölti be; valamint h) értelemszerűen a kedvezményezett – leszámítva az e) pontbeli esetet – a vagyonrendelő lesz és a tékozlás elleni klauzula védi a jogait; továbbá i) a jogviszonyt örök időre, de legalábbis kifejezetten hosszú távra létesítik; j) lehetőség van a vagyon átcsoportosítására, új trust létesítésére (decanting), adott esetben más vagyonkezelőhöz való áttételére (flee-clause), a trust jogfolytonosságának megtartása mellett (tacking). Ennek alternatívájaként a vagyont valamely prioritást élvező hitelező részére lehet átruházni (Jones-clause).

A legtöbb nemzetközi trust rezsím jogszabálya biztosítja az előzőekben vázolt struktúrák valamelyikének alkalmazását. Sőt, a tágabb értelemben vett vagyonvédelmi szabályok kiegészítik ezt „tűzfalal” is, kizárva a külföldi állam jogszabályának alkalmazását a trust jogi minősítésével, valamint a külföldön meghozott bírósági határozat elismerésével és végrehajtásával kapcsolatban.

Opponens szerint ez a megállapítás alkalmat adhatna arra, hogy az alapvetően dél amerikai politikai és jogi problémákból kiinduló, a nemzetközi választottbíráskodás mechanizmusainak működését hosszabb időre megzavaró Calvo-doktrína (Carlos Calvo argentin jogász, diplomata; 1824-1906) szemléletét is elemzési körébe vonja a Szerző. Kutatásai folytatásához ezt kifejezetten javaslom.

Megtudjuk a dolgozatból azt is, hogy a Brit Virgin-szigeteken 1993-ban jelentős reformra került sor, amit tíz év múlva újabb követett. A módosítás főbb jellemzői, hogy a trust létesítésének érvényességére a helyi jogot írja elő és a helyi bíróságnak van hatásköre azzal kapcsolatban eljárni (ezek a Calvo doktrínának is klasszikus szabályai), lehetővé teszi a flee-clause alkalmazását, szélesebb végrendelkezési szabadságot biztosít, mint az angol jog, valamint a kötelesrész iránti igényt nem ismeri el. Lehetővé tették a magáncélú trust létesítését és a protector tisztségének alkalmazását is. A trust időtartama tekintetében az angol szabályozás került átvételre, azzal a kivétellel, hogy 100 éves időtartamra tette lehetővé a trust létesítését a common law szabályának alternatívájaként, majd 2003-ban ez az időtartam lett emelve 360 évre. A legjelentősebb újdonság mindezekhez képest azonban az volt, hogy lehetőséget teremtettek vagyonkezelő magáncég létesítésére is.

A legtöbb nemzetközi trust rezsím jogszabálya biztosítja az előzőekben vázolt struktúrák valamelyikének alkalmazását. Sőt, a tágabb értelemben vett vagyonvédelmi szabályok kiegészítik ezt „tűzfalal” is, kizárva a külföldi állam jogszabályának alkalmazását a trust jogi minősítésével, valamint a külföldön meghozott bírósági határozat elismerésével és végrehajtásával kapcsolatban.

Természetesen annak kiválasztása, hogy a vagyon védelem alá helyezésére melyik államban kerüljön sor nem csak a jogszabályi környezet jelent lényeges szempontot. Az adott állam politikai stabilitása, befektetővédelmi szabályai, a bankrendszer stabilitása, az elfogadott és a hivatalos pénzneme, adózási szabályai, a hatályos nemzetközi egyezményei, a trust szolgáltatásokat nyújtó cégek megbízhatósága és költségei, a hivatalos és a kommunikáció lehetséges nyelve, a kapcsolattartás formája, az adott ország földrajzi adottsága és távolsága, adott esetben éghajlata is mérlegelésre kerül. Az ötletekben gazdag jogalkotói elmének azonban ez sem jelent korlátokat. Míg az Amerika Egyesült Államok tagállamainak vagyonvédelmi trustot szabályozó jogszabályai mind kötelezően előírják, hogy a tagállami jog kötelezően érvényesül a trustra, addig pl. a Katarban létesített trustra más állam jogszabályai is kiköthetők, illetve pl. Bahreinben akár a trust létesítő okiratának egyes szabályaira külön-külön is előírhatók más ország szabályai (dépeçage). Ezen túlmenően a Hágai Egyezményt implementáló államokban létesített trust esetében külön jogalkotás nélkül is lehetőség van másik állam törvényei alapján trustot létesíteni. Ez egy olyan lehetőség, ami a trust jogának alkalmazását teszi lehetővé, anélkül, hogy szükség lenne a trust intézményének átalakítására valamely a civiljogi jogrendszerekben hasonló intézményre. (Lásd Tézisek 17. oldal)

Hasznosnak tartom a Szerző által alkalmazott azon kutatási módszert, hogy viszonylag szűken szabott problémakörben és nagyon mélyre próbálva kimutatni, a témájára ható minden összetevő működését. Manapság ritkán fordul elő, hogy az ilyen fajta elmélyüléseket vállalja valaki.

Kritikusan említem, hogy a „forum shopping” intézményének a meghatározó nézőpontja szerintem inkább jogalkalmazói és nem jogalkotói. (Vö. Tézisek 5. oldal)

A Tézisek 15. oldalán, az első bekezdésben olyan szövegrészt találtam, amivel kapcsolatban némi kifogásom van: „A ’jog atomfegyvere’, amit a hitelezők érdekében alkalmaznak, az ún. Marevaintézkedés (Mareva Compania Naviera S.A. v International Bulkcarriers S.A. [1975] 2 Lloyds’s Rep. 509 C. A.) már 1975 óta létezik. Az ideiglenes intézkedés megadása jelentős reformnak minősült az angol joggyakorlatban amit, leszámítva az Amerikai Egyesült Államokat, világszerte átvettek a common law jogrendszerű országokban. Az intézkedést folyamatosan kiterjesztették nem csak hazai, hanem a külföldön elhelyezkedő vagyontárgyakra is, ami összeütközésbe került a vagyoni védelmi szabályokat alkalmazó nemzetközi trust joghatóságok adósbarát szabályaival. Az intézkedés külföldi viszonylatban való alkalmazása tekintetében nehézséget vet fel, hogy in personam hatályú, vagyis meghatározott személyekkel szemben lehet igénybe venni. Külföldi alperes esetében ez azt eredményezi, hogy a személyi joguk szerinti bíróságnak is el kell ismernie a határozatot.” A „személyi joguk” kifejezés használatával van gondom ebben a szövegben. Szerintem itt a „személyes joguk” kifejezés volna helyes. A leírtak mögött meghúzódó nemzetközi magánjogi problémának ez a megfelelő jogintézményi jelölése. A „személyi jog” közismerten inkább egy polgári jogi jelenségre utal.

Opponens hasonlóságokat lát az ingó jelzálog jog magyar Polgári Törvénykönyvbe való beépítésének és így, a magyar jogrendszerben való megjelenésének 1995. évi és a bizalmi vagyonkezelés intézményének az új magyar Polgári Törvénykönyvbe való 2014. évi felvételének társadalmi illetve kevésbé álszemérmesen fogalmazva, a pénzügyi világ (és elnézést a kifejezésért, de akár így is mondhatnám, spekuláns világ) általi fogadtatásában. Az érdeklődés óriási ezekben a szférákban és ezzel összefüggésben a módosítási és igazítási igények megjelenése szinte természetes. Érdekes jogszociológiai és gazdaság szociológiai jelenségről van szó. Hányszor módosítottak 1995 óta az ingó jelzálog jog szabályait a Ptk-ban? Hányszor fogják még módosítani a bizalmi vagyonkezelési jog szabályait?

A vagyoni védelem jogi eszközeinek széles felfogásával, Sándor István már már megtéveszti a jogász szakma laikus közönségét. Vannak, akik büntetőjogi fejtegetéseket, illetve azokat is várnának e cím

alatt. Nyilvánvaló azonban, szakmánk számára a Sándor István által tétélezett vagyonvédelmi jogi eszköztár középpontjában a bizalmi vagyonkezelés intézménye áll. A legutóbbi három évtized szakmai értékrendem szerinti legkiválóbb magyar civilisztikai kodifikátora, a mindig nagy alaposággal dolgozó Nemes András, igazságügyi főtanácsos tájékoztatott arról, hogy Sándor István tanulmányai, könyvei, szakvéleményei komoly segítséget nyújtottak számára a bizalmi vagyonkezelés szabályozási tervezeteinek kidolgozásához. Az Igazságügyi Minisztérium apparátusa és vezetése által is átszűrt kommentár szövege a tárgyat érintő legutóbbi törvénymódosításához a következő kiindulási pontot tartalmazza:

A magyar bizalmi vagyonkezelés intézménye az új Ptk. hatályba lépésével lassan, de folyamatosan megismerhetővé és alkalmazható vált és válik napjainkban is. A magyar magánjogba új intézményként került bevezetésre, és időre van szükség ahhoz, hogy a joggyakorlat szerves részévé váljon. Ahogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény kodifikációja során is megfogalmazásra került, a tulajdonosi pozíció, valamint a tulajdon tárgyának hasznosítását, és az azzal való rendelkezéssel kapcsolatos döntéshozatal szétválasztását biztosító jogi szabályozás kialakítása a modern gazdaság jogi kereteinek megteremtése, az erre irányuló gazdasági igény kielégítése céljából szükséges. A jogalkotó felismerte, hogy a tulajdonosi és a döntési (menedzsment) pozíciók szétválasztásának jelenleg is rendelkezésre álló keretei mellett a gyakorlati igények kielégítése céljából szükség van egy kötelmi jogilag célhoz kötött tulajdonjogot biztosító jogintézmény, a bizalmi vagyonkezelés intézményesítésére is. A fenti igények kielégítése céljából alkotta meg a Ptk. 2014. március 15-i hatállyal a bizalmi vagyonkezelés magánjogi alapjait.

A bizalmi vagyonkezelési jogviszonyok nemzetközi szinten sokszínűek, csupán a háromoldalú jogviszony jelenti a közös kiinduló alapot. A bizalmi vagyonkezelési jogviszonyok közös vonása, hogy a vagyonrendelő vagyonát képező meghatározott dolgok, jogok és követelések tulajdonjogát a vagyonkezelő részére átengedi, aki az ily módon megkapott döntési jogosultság gyakorlásával kell, hogy a rábízott vagyont egy harmadik személy, a kedvezményezett javára hasznosítsa. A Ptk. kodifikációja során a magyar viszonyokhoz leginkább illeszkedő jogi keretek kerültek kialakításra.

A Ptk. a bizalmi vagyonkezelés, mint polgári jogi jogügylet alapvető, jellemzően diszpozitív szabályait állapította meg, a jogintézmény nagyrészt közjogi jellegű szabályainak kimunkálása külön jogszabályban, a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló törvényben (a továbbiakban: Bvktv.) került sor. Ez utóbbi tartalmazza az üzletszerűen eljáró bizalmi vagyonkezelők tevékenysége engedélyezésének, nyilvántartásának, a nem üzletszerűen eljáró bizalmi vagyonkezelők tevékenysége bejelentésének, a bejelentett jogviszonyok lényeges adatai

nyilvántartásának, az üzletszerűen eljáró bizalmi vagyonkezelő tevékenységének és jogutód nélküli megszűnése esetén alkalmazandó eljárásnak a szabályait.

A bizalmi vagyonkezelésre vonatkozó jogi szabályozás - hasonlóan a tulajdoni joggyakorlás szétválasztását biztosító egyéb intézményrendszerekhez – biztosítani látszik a jogintézmény széles alkalmazási körét.

Az elmúlt években létrejött bizalmi vagyonkezelési jogviszonyok igazolták a jogintézmény bevezetésének szükségességét. A jogintézmény bevezetése óta eltelt három év alatt megfelelő tapasztalat gyűlt össze a szabályozás pozitív és negatív hatásainak felmérésére, a jogalkalmazási gyakorlat elemzésére, melynek eredményeként sor kerülhetett a vonatkozó szabályozás átfogó módosítására, annak érdekében, hogy a jogintézmény betölthesse azt a - nemzetgazdasági szempontból is fontos - szerepét, amely a Ptk. kodifikációja során megfogalmazásra került. (Lásd: a 2017. évi LXI. törvényt.)

A jogintézmény anyagi jogi szabályait megállapító új Ptk. a gyakorlati tapasztalatok tükrében bevált, így az csupán kisebb mértékű módosítást igényelt, ezeket is elsősorban annak érdekében, hogy a jogalkalmazás során felmerült, bizonytalanságot eredményező kérdések megnyugtatóan megválaszolhatóvá váljanak és az érintett jogalkalmazási nehézségek ezáltal kiküszöbölhetőek legyenek. Alapvetően két kérdéskör mentén vált szükségessé a Ptk. szabályainak módosítása, egyfelől a bizalmi vagyonkezelésnek a vagyonrendelő, illetve jogutódja részéről történő felmondása, illetve a felmondás kizárásának lehetősége, valamint a bizalmi vagyonkezelésbe adásra irányuló rendelkezés öröklési jogi jogkövetkezményei tekintetében. Ezért a jogalkotó arra törekedett, hogy mindkét vonatkozásban a szabályozás kellően rugalmas, mindazonáltal a jogintézmény lényeges vonásait nem érintő, annak stabilitását az öröklési jogi igények (kötelesrész) kielégítése ellenére is megfelelően szolgáló módosítását tartalmazza.

A jogintézményre vonatkozó átfogó közjogi szabályozás kialakítása során a jogalkotónak figyelemmel kellett lennie a forgalombiztonság szempontjainak érvényesítésére, a vagyonrendelők és a kedvezményezettek megfelelő szintű védelmére. A szabályozási keretek meghatározása során azonban szem előtt kellett tartani azt is, hogy a bizalmi vagyonkezelés jogintézménye ne szolgálhasson a vagyon elrejtésére, az adófizetési kötelezettség megkerülésére, vagy a hitelezők előli elrejtésére.

Cél volt tehát egyrészt egy átlátható, rugalmas szabályozás kialakítása, a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyok ésszerű mértékű átláthatóvá tétele, az üzletszerű bizalmi vagyonkezelő vállalkozások

törvényes és megbízható működésének biztosítása, az ezt szolgáló nyilvántartás jogszabályi garanciáinak megteremtése.

A Ptk.-nak a jogintézményre vonatkozó szabályozási szemléletét a Bvktv. nem tükrözte. A Bvktv. jelentős gátakat szabott a tevékenység végzése során, mely korlátok jelentős része valóban szükséges volt ahhoz, hogy a tevékenység folytatása szabályozott mederben, megfelelő garanciákkal legyen biztosítva, egy részük azonban a felülvizsgálat során indokolatlan adminisztratív tehernek minősült. (Lásd a 2017. évi LXI. törvény indokolását.)

Sándor István disszertációjában érinti a bizalmi vagyonkezelésnek a fedezetelvonás, a joggal való visszaélés és a jóerkölcsbe ütközés jogintézményeihez való viszonyát. Opponensben felvetődik – igaz jelenleg már csak történeti és dogmatikai érdeklődésből – tanulságos lehet az elemzés kiterjesztése a felelős őrzésre is. Arra gondolok, hogy ez az intézmény is sokat hánykolódott a dologi jog és a kötelmi jog határterületein.

A felelős őrzés – a római jogban és a szovjet jogban egyaránt jogtörténeti háttérrel rendelkező – jogintézménye az 1959. évi magyar Polgári Törvénykönyvben két dogmatikai körben is szabályozva van. Fontos intézménye az 1959. évi Polgári Törvénykönyvünk harmadik részének, amely „A tulajdonjog” címmel tartalmazza a dologi jogra vonatkozó szabályokat. A felelős őrzésnek a dologi jog rendszerében, a Ptk. 196. és 197. §§-aiban szabályozott jogintézményének érdekpreferálási modellje egyértelmű: annak az érdekében áll ez a jogintézmény, akinél nincs a dolog, mert ez a személy nincs abban a helyzetben, hogy dolgát őrizni tudná. Az ugyanis ennek a szabályozásnak a lényege, hogy „196. § (1) Aki a dolgot más érdekében anélkül tartja magánál, hogy arra külön jogviszonynál fogva jogosult vagy köteles volna, a dolog őrizetéről a jogosult költségére és veszélyére mindaddig köteles gondoskodni, amíg az a dolgot át nem veszi ... (felelős őrzés).” A felelős őrzés szabályainak alkalmazására utal a dologi jog egy másik intézményének szabályozása is. A jogalap nélküli birtoklás tényállása alapján létrejövő felelős őrzési helyzetek is ezen érdekpreferálási modellen alapulnak. (Ptk. 193-195. §§) A felelős őrzés intézményét az 1959. évi magyar Polgári Törvénykönyv negyedik részének a szerződésről szóló I. címe is szabályozza. Ebben a dogmatikai egységben a felelős őrzés főszabály szerint annak a jogalanynak az érdekét szolgálja, akinél a dolog van. A dolgot tényállásszerűen éppen birtokló jogalany ugyanis a felelős őrzésbe vétel jogi technikája révén tudja lefordítani magáról a kárveszélyviselés terhére. Ez olvasható ki a teljesítés idejére vonatkozó 281. és 282. §§-okból, a jogosult késedelmére vonatkozó 303. §-ból, a letét megszűnésére vonatkozó 466. § (4) bekezdéséből, és a fuvarozási szerződés alanyainak jogait és kötelezettségeit megállapító 497. § (3) bekezdéséből.

A magyar polgári jog a jövőben a felelős őrzés intézményének ezen két irányban szétváló funkciók rétegeivel már nem számol, hiszen az új magyar Polgári Törvénykönyv, az 2013. évi V. törvény megszüntette a felelős őrzés intézményét. A törvény Általános Indokolása szerint ez elsősorban azért történt, mert „az intézménynek önálló, ráadásul az 1959. évi Ptk. dologi jogi szabályai közötti elhelyezése tévesen azt a látszatot keltette, mintha egy sajátos intézményről és dologi jogi rendelkezésekről lett volna szó. Valójában a „felelős őrzési” helyzetek a megbízás nélküli ügyvitel tényállását idézték fel. Magukra a szabályokra természetesen mind a dologi jogi szabályok között, a jogalpnélküli birtoklásnál, mind számos kötetmi jogi viszonyban szükség van. Ezekben az esetekben a törvény – a szabályok funkcióját tartva szem előtt – a megbízás nélküli ügyvitelre vonatkozó rendelkezéseket hívja fel. Ezzel a megbízás nélküli ügyvitel szerepköre bővült.”¹²

Sándor István disszertációjában a gyakorlott ügyvéd és az alázatosan remeklő, hallgatóinak élményt adó jogtanár gondolkodásának, szellemi tevékenységének magas szintű szintézisét adja. Jó lenne, ha országosan is hozzá lehetne igazítani a mércét. Életútja és jelen munkája a tudomány világába is dimenziót és utat nyit.

Ha már Molliere Fösvényének egy rövid részletét választotta Szerző kutatása alapkérdésének felvillantására, engedtessek meg, hogy a disszertációnak az USA és a Karibi országok kapcsolatrendszerét vizsgáló fontos részéhez igazodóan, a „Caribbean country” stílus híres megalapozó zenésze (író, költő, zeneszerző gitáros) Jimmy Buffett szövegével záruljon, ez az abszolút pozitív opponensi vélemény. Banana Republics című dalában a következőket írja és énekli Buffett:

Down to the Banana Republics
Down to the tropical sun
Go the expatriated American
Hopin' to find some fun

Some of them go for the sailing
Brought by the lure of the sea
Tryin' to find what is ailing
Living in the land of the free
Some of them are running to lovers

¹² Lásd: Kecskés László: A civilizisztika és a civilizisztikai gondolkodás rétegei, Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. Magyar Tudományos Akadémia, 2014. 59-60. oldal

Leaving no forward address

Some of them are running tons of ganja

Some are running from the IRS...

Sándor István disszertáció témájának klasszikusa David J. Hayton és az általam szóba hozott Jimmy Buffett szemlélete, világlátása és a karibi világra irányuló érdeklődése között párhuzamokat látok. Ezeket annak ellenére említem, hogy tudom, jogászai akadémiai doktori disszertációk szakmai bírálatának elkészítésekor ez nem szokásos. David J. Hayton és Jimmy Buffett lényegében kortársak és a karibi jelenség munkásságukban hasonló nyomokat hagyott. David J. Hayton jelenleg 74 éves, Jimmy (James William) Buffett pedig 72 éves. Az 1944-ben született Hayton, a Newcastle University és a University of Cambridge (Jesus Collage), által adott diplomákat követően 1987 és 2005 között, a Kings Collage, London jogi karának professzora és az angol trust jog vezető gyakorló szakértője volt. Jelenleg a Caribbean Cort of Justice (Port of Spain, Trinidad és Tobago) bírója. Magyar jogászokkal is ápol szakmai kapcsolatokat. Az 1946-ban született Buffett, gyermekkorát a Mexikói-öböl mellett Mobile Alabamában töltötte, 1971-óta pedig a karibi világban él. 2015-óta az University of Miami díszdoktora.

Ami pedig a hivatalosságot illeti: Sándor István akadémiai doktori fokozatszerzéséért benyújtott dolgozatát kiváló minőségűnek tartom és kiemelten javaslom nyilvános vitára történő kitűzését, a bíráló bizottságnak pedig elismerően pozitív döntés meghozatalát.

Pécs, 2018. október 10.

Kecskés László
egyetemi tanár, az MTA levelező tagja